

Observatör — Aktör^{**})

Av Ingeman Arbnor och Tommy Bergkvist^{*})

RESUMÉ

Denna artikel berör ytterst det dilemma den företagsekonomiske forskaren upplever i sin roll att samtidigt vara observatör och aktör i det studerade sociala systemet. Dagens samhällsforskare försöker i alltför hög grad förneka rollen som aktör i undersökningssituationen. Till skydd använder de då objektiva synsätt och på förhand givna begrepp och teorier för att beskriva subjektiva situationer, dvs metoderna är dåligt anpassade till objektförhållandet. Härigenom upplever de en legitimering av det vetenskapliga i sitt agerande som forskare. Detta förhållande har lett till att mycken forskning har presterats där forskaren byggt upp en fiktiv bild av det undersökta objektet och på så sätt blivit alienerad i förhållande till sina egna teorier och modeller. Detta har dessutom i flertalet fall resulterat i att företagsekonomi blivit ett redskap för human engineering, vilket onekligen lett till ineffektiva och disharmoniska socio-tekniska system. I denna artikel har vi försökt presentera ett alternativ till de nuvarande angreppssätten inom den företagsekonomiska forskningen. Detta tar sin utgångspunkt i fenomenologisk och hermeneutisk filosofi till skillnad från det nu förhärskande positivistiska tänkandet. Konkret — presenterar vi en forskningsmodell benämnd processinriktad initialfas (PI), och där till hörande metoder och tänkesätt samt ett utkast till en helt ny form av systemangreppssätt, benämnt aktörsbaserat systemangreppssätt (ABS_a).

^{*}) Fil. kand., doktorandstipendiater vid Företagsekonomiska institutionen. Lunds Universitet.

^{**}) Artikeln bygger på I.A. & T.B., Observatör-Aktör, Köpenhamn. Branner og Korch, kommande.

Observatör — Aktör^{**})

Av Ingeman Arbnor och Tommy Bergkvist^{*})

RESUMÉ

Denna artikel berör ytterst det dilemma den företagsekonomiske forskaren upplever i sin roll att samtidigt vara observatör och aktör i det studerade sociala systemet. Dagens samhällsforskare försöker i alltför hög grad förneka rollen som aktör i undersökningssituationen. Till skydd använder de då objektiva synsätt och på förhand givna begrepp och teorier för att beskriva subjektiva situationer, dvs metoderna är dåligt anpassade till objektförhållandet. Härigenom upplever de en legitimering av det vetenskapliga i sitt agerande som forskare. Detta förhållande har lett till att mycken forskning har presterats där forskaren byggt upp en fiktiv bild av det undersökta objektet och på så sätt blivit alienerad i förhållande till sina egna teorier och modeller. Detta har dessutom i flertalet fall resulterat i att företagsekonomi blivit ett redskap för human engineering, vilket onekligen lett till ineffektiva och disharmoniska socio-tekniska system.

I denna artikel har vi försökt presentera ett alternativ till de nuvarande angreppssätten inom den företagsekonomiska forskningen. Detta tar sin utgångspunkt i fenomenologisk och hermeneutisk filosofi till skillnad från det nu förhärskande positivistiska tänkandet. Konkret — presenterar vi en forskningsmodell benämnd processinriktad initialfas (PI), och där tillhörande metoder och tänkesätt samt ett utkast till en helt ny form av systemangreppssätt, benämnt aktörsbaserat systemangreppssätt (ABS_a).

^{*}) Fil. kand., doktorandstipendiater vid Företagsekonomiska institutionen. Lunds Universitet.

^{**}) Artikeln bygger på I.A. & T.B., Observatör-Aktör, Köpenhamn. Branner og Korch, kommande.

1. Inledning

För att kunna förstå en organisation på ett meningsfullt sätt krävs något mer än en ingående kunskap om den företagsekonomiska arsenalen av modeller, teorier och tekniker. Organisationer agerar ej av sig själva och har inga egna mål utan detta bestäms av de ingående aktörernas handlande och målpreferenser. Härigenom blir sådana förklaringar, att mänskliga handlingar är bestämda av externa och begränsade sociala eller icke-sociala krafter, oacceptabla. Härav följer att man ej kan substituera ett system av subjektiva innebördstrukturer med objektiva synsätt där man önskar se allt i termer av fakta och fakticitet. Ett annat namn på detta är enligt Skjervheim (1971) positivism. Om man då önskar förstå ett socialt system måste man först förstå och referera till verkligheten såsom den upplevs av aktörerna i systemet. Forskaren måste således försöka förstå icke ting utan mänsklikor – icke objekt utan subjekt. Att förstå innebär därför att finna det unika hos varje aktör. Detta kan ej göras med några generella modeller eller systemteori, då dessa endast är hjälpmedel för att förklara ett antal aktörers handlande i av forskaren väldefinierade situationer utan att vi förstår en enda av dem. Anledningen till att vi ej kan förstå aktörerna och därmed även det sociala systemet med dessa synsätt, beror på att vi tilldelar aktörerna ett artificiellt medvetande genom att placera in dem i våra på förhand givna teorier eller begrepp. Human engineering inträder i det moment då aktörerna själva tar upp detta artificiella medvetande i sin självtolkning. Detta med anledning av att våra teorier har ett invändigt förhållande till det undersökta, dvs. våra teorier är med och skapar den sociala verkligheten.

Dessa ovan nämnda problem vidlåder de flesta av dagens angreppssätt. Detta beror i hög grad på att man försöker göra metod – objektförhållandet villkorligt. Vårt huvudargument har härigenom blivit att metoderna skall s.a.s. följa undersökningsobjektets natur i fråga. De nuvarande kriterierna för vad som skall anses vetenskapligt innebär i många fall en tragisk motsättning mellan att forska och att vara människa. Allteftersom företagsekonomi växer ur denna pubertet kan man förvänta sig att man ersätter sitt förnekande av aktörsrollen med ett accepterande. Härigenom kan man vänta sig en förskjutning från den avståndstagande till den deltagande forskaren, där problemställningarna byggs upp i intim kontakt med aktörerna.

Problemet med dagens angreppssätt är att de ger forskaren en uppsättning färdiga begrepp och teorier, vilket resulterar i att man endast finner de problem angreppssättet tillåter. Dessutom kommer forskaren under processens gång att evaluera sin använda logik gentemot den logiska metodikens principer, vilket ytterligare tenderar till att formalisera samhällsvetenskapliga problem till logiskt perfekta modeller. Mills (1971) och Denzin (1970) bl. a. går till hårt angrepp mot ett dylikt sätt och menar att metodikens principer istället borde evalueras mot förhållandet till sociologisk fantasi. Att då utgå från generell teori och logiska modeller innebär att vi gör dessa till medel för att bevara intrycket av att värden är enkel. Grundstommen i vårt resonemang vilar på en människouppfattning där människan samtidigt uppbar två existensformer, dels självständigt som objekt »sein als Ding», dels beroende såsom upplevelse hos andra »sein als Erlebnis». Husserl, (1969). Detta för med sig att människan som människa existerar i förhållande till andra människor. Människans identitet bestäms härigenom av förhållandet till vad andra människor är. Vår verklighetsuppfattning och därmed våra gemensamma jaguppfattningar grundas i våra face to face-relationer, vilket har föranlett Cooley's (1964) myntande av begreppet »spegeljag» för denna ömsesidiga bestämning.

Utifrån dessa förutsättningar följer att sociala system består av dels en objektvärld dels en social verklighet. I den sociala verkligheten existerar endast de objekt vilka existerar för aktörerna i det sociala systemet, dvs. objekt = för någon. Den sociala verkligheten består i vår upplevelse av och vår reaktion på den omgivande objektvärlden. Den interaktion däremot som föreligger mellan dessa två dimensioner av ett socialt system kommer vi att benämna det ekologiska systemet. Detta system innefattar således en materiell meningsstruktur. Eftersom vi använder dessa meningsbestämda föremål kommer dessa ting att bestämma vissa handlingar.

Av detta följer att den företagsekonomiske forskaren arbetar med sociala system, vilka är uppbyggda av subjektiva innebördsstrukturer. Detta måste följdaktligen innebära att forskaren skall arbeta utifrån tänkesätt vilka icke reifierar mänskliga situationer. För att förstå denna komplexa helhet var de företagsekonomiska teorierna insättes anser vi det vara en nödvändighet att konvertera – från positivistiskt inspirerade undersökningsmetoder till fenomenologiska utgångspunkter. Vi understryker i detta sammanhang att det ej får uppfattas som om fenomenologin skulle kunna lösa konkreta företagsekonomiska problem utan fenomenologin utgör ett tänkesätt för

att förstå och medvetandegöra komplexiteten i den verklighet vari den företagsekonomiske forskaren agerar.

Tanken på att anpassa metoderna till undersökningsobjekten föranledde vår utveckling av en forskningsmodell benämnd processinriktad initialfas (PI) och den tidigare nämnda uppdelningen av sociala system i en social verklighet, en objektvärld och ett ekologiskt system, vilket kan tjäna som ett första metod – objekt-anpassningskriterium. Man kan tala om att denna modell (PI) till en början i det närmaste är en anti-modell i förhållande till den traditionella synen. Inledningsvis är det tänkt att forskaren skall arbeta visonsbetonat, utifrån vad vi skulle kunna benämna en planerad förutsättningslöshet, där han lär sig uppleva världen som den upplevs av systemets aktörer. Genom sitt engagemang i systemet erhåller forskaren förhoppningsvis vad vi benämnt en överlägsen systemkännedom i vilken innefattas en problemuppfattning som har byggts upp i intim samverkan med aktörerna. Tanken är att forskaren skall alternera vad gäller närhet och avstånd, dvs. en kombination av engagemang och distans. Detta kan enklast förstås när vi senare betrakter PI utifrån de metoder och tänkesätt vilka den innefattar, dvs. den anger endast de yttre ramarna för agerandet.

2. Processinriktad initialfas

I enlighet med de inledningsvis noterade riktlinjerna för en humanistisk samhällsvetenskap har vi utvecklat en modell över forskningsprocessen.

Denna modell (PI) beskriver som ovan nämnts endast de yttre ramar för hur forskaren bör angripa samhällsvetenskapliga problem. PI implicerar emellertid ett antal metoder och tänkesätt, vilka kommer att behandlas senare. Under denna rubrik kommer således modellen att beskrivas såsom den generellt kan komma till användning vid undersökningar av sociala fenomen.

Modellens bakomliggande tankar kan enkelt uttrykas genom följande fem påståenden:

1. Förhållandet metod – objekt får ej göras villkorligt, dvs metoderna skall följa undersökningsobjekten i fråga.
2. Metoder, vilka beskriver hur forskaren skall agera, bör vara uppbyggda på det som är säreget för mänsklig problemlösningsförmåga.
3. Forskaren ökar sitt aspektseende genom etablerandet av vi-relationer.
4. Sociala problem är av den karaktären att de ej kan beskrivas såsom input-output fenomen.
5. Sociala problem är av den karaktären att initial målfokusering är irrelevant, dvs istället är processen väsentligare än målen.

Eftersom den mänskliga problemlösningsprocessen uppvisar en icke formallogisk gång och sociala system är av interagerande och komplex natur bör ett tillvägagångssätt väljas som i största utsträckning överensstämmer med dessa båda egenskaper, dvs metoderna följer undersökningsobjektet. Härvidlag kan man tala om två sätt, vilka utgör ändpunkterna på en skala, nämligen processinriktad och målinriktad initialfas. Det processinriktade tillvägagångssättet utgår från antagandet att man hellre bör starta en process än att ägna sig åt att försöka finna ett lämpligt mål och lämpliga medel för lösande av problemet. Det senare utgör tillvägagångssättet vid den målinriktade initialfasen. Vid den processinriktade initialfasen förutsättes således att man arbetar mera flexibelt och interagerande, dvs är öppen för flera möjligheter genom att man ej är bunden av medhavda teorier och begrepp styrda av uppgjorda mål.

Det är dessutom förmodligen endast meningsfullt att tala om mål vid studium av slutna system. För att kunna sluta ett system måste forskaren ha en sådan uppfattning om situationen att någon signifikant förändring under studietiden ej sker. Detta innebär att man, innan systemet slutes, måste besitta en överlägsen systemkänedom, eftersom sociala system är öppna. Detta pekar således direkt på att forskaren måste ha genomgått en omfattande initialfas, vilken är processinriktad, för att få möjlighet att tillfälligt sluta systemet så att målen kan bestämmas. Föregås ej målformulerandet av denna processfas torde systemet slutas på felaktiga grunder och dessutom kommer målen förmodligen att vara irrelevanta. Med initialfas avser vi således forskarens första och i flera avseenden viktigaste del i forskningsarbetet, eftersom denna syftar till etablerandet av vi-rela-

tioner för att kunna bygga upp problemställningarna och preciseringen av forskningsmålen i intim kontakt med systemets aktörer.

Syftet bakom utformningen av den forskningsmodell vi benämner PI har varit att finna en forskningsdesign som generellt kan användas vid olika problemlösningstillfällen. Den blir således snarare en metodologisk vägledning än en specifik metodik. Tanken är nämligen att denna forskningsmodell skall fungera som en övergripande filosofi för forskarens vetenskapliga agerande. Det innebär att modellen kan användas som vägledning vid såväl totalprocessen som delprocesser inom denna, dvs inom totalprocessen finner man ett antal PI-modeller för varje specifikt delproblem.

PI består av förstudiedel, processdel och måldel, där den starka betoningen på processdelen har fått ge namn åt modellen som helhet. I denna processdel är nyckelbegreppen interaktionsfas med problemsökning, problemsfär och systematiseringsfas. Efter att ha genomgått processdelen kommer forskaren till en måldel och kan då göra upp sina mål och besluta om vilka medel som skall användas eller behöver utvecklas. Genom detta förfarande kan forskaren bättre anpassa metoderna till undersökningsobjektet. Denna PI-modell återfinns i figur nedan.

Den interaktiva förstudiedelens syfte är att ge forskaren tillräcklig information för en kravanalys. Det är med hjälp av denna som forskaren beslutar om användandet respektive icke användandet av en processfas. Det val som sker i beslutsfasen är individspecifikt till stora delar, då problemet bedömes utifrån forskarens initiala kvaliteter. Individuella olikheter i uppfattningen om problemdignitet kan således föreligga.

Processdelen syftar till en kontinuerlig interaktion mellan forskaren och det studerade systemet. Utifrån denna process kommer ett antal komponenter, vilka på något sätt antages vara relaterade till det sökta problemet, att inplaceras i problemsfären för att senare bearbetas under systematiseringsfasen.

Den följande delen, benämnd måldel, är en forskningsprocess styrd av uppgjorda mål och tillgängliga eller nyutvecklade medel. Den syftar till en direkt beskrivning av fenomenet för att möjliggöra ett lösande av det formulerade problemet.

Fig. 1. Processinriktad initialfas (PI).

FÖRSTUDIEDEL:

Processinriktad

Initiala kvaliteter

Osäkerhetsfas

Inledande interaktion

Beslutsfas

Kravanalys

PROCESSDEL:

Interaktionsfas 1

Forskaren agerar i det studerade systemet och dess miljö

Problemsfär

Kontinuerlig inplockning av delkomponenter i problemsfären

Systematiseringsfas

Forskaren systematiserar relevanta komponenter i problemet

MÅLDEL:

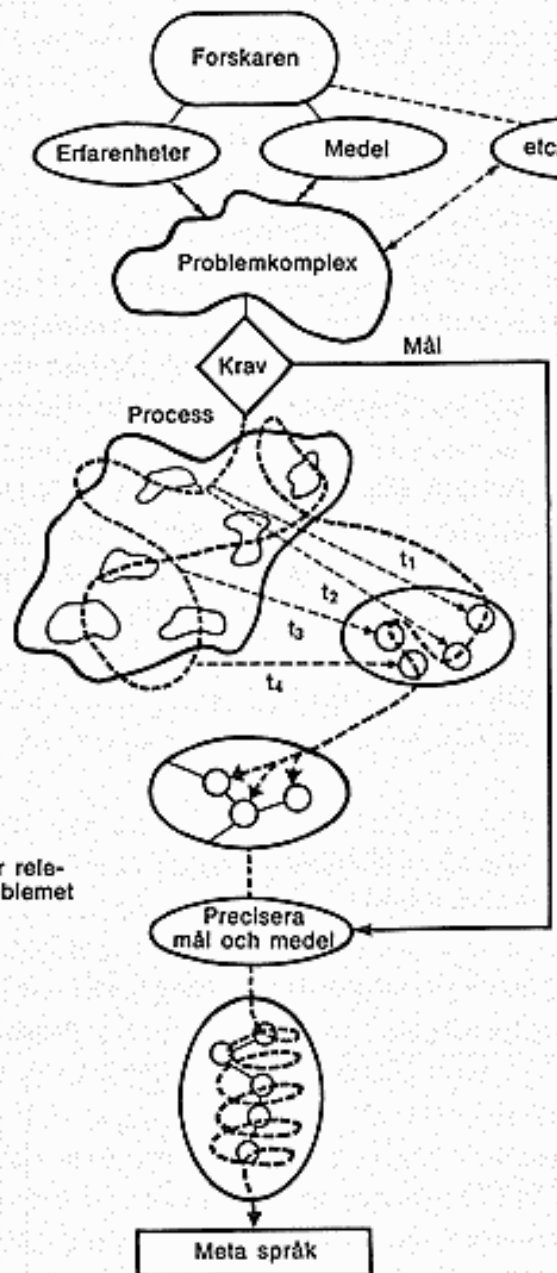
Preciseringsfas

Precisering av mål och medelanvändning

Interaktionsfas 2

En mera systematiserad informationssökning än under interaktionsfas 1

Lösningsfas

3. Forskarens agerande på mikroplanet

PI skall som tidigare påpekats betraktas som en filosofi (ett sätt att tänka) för hur man angriper samhällsvetenskapliga problem. De metoder och

tänkesätt som är i överensstämmelse med ovan nämnda modell bör sökas utifrån följande frågeställningar:

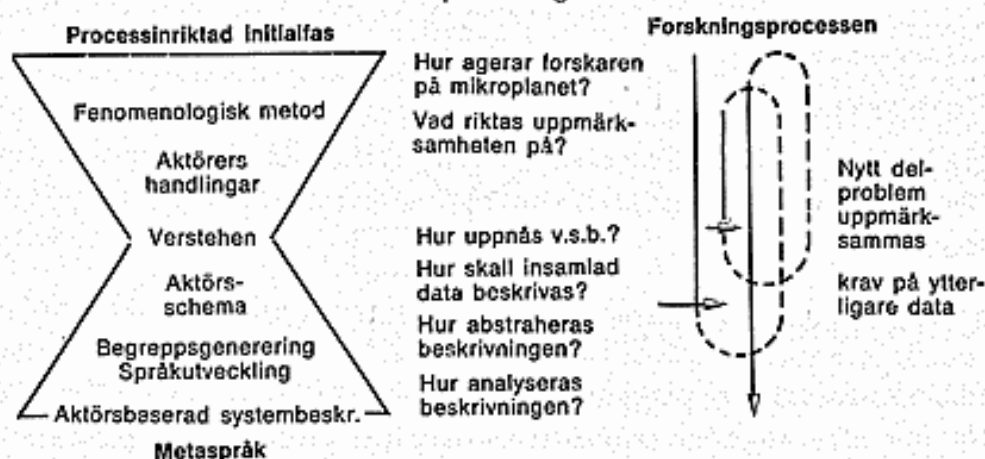
1. Hur agerar man på mikroplanet?
2. Vad riktas uppmärksamheten på?
3. Hur uppnår man vsb (vilket skulle bevisas)?
4. Hur skall insamlad data beskrivas?
5. Hur abstraheras beskrivningen?
6. Hur analyseras beskrivningen?

Dessa frågor får ej betraktas som en i tiden löpande process där ordningen dem emellan skulle vara given enligt ovan. De bör närmast betraktas som ingående moment i en forskningsprocess, där flertalet torde uppträda samtidigt.

De frågeställningar som återfinns ovan motsvaras av ett antal metoder och/eller tänkesätt. Dessa är upptagna nedan med samma nummer som respektive frågeställning och inplacerade i en figur vilken illustrerar deras förhållande till helheten. Dessutom är den tidigare nämnda simultaniteten mellan dessa moment skisserad i figuren till höger.

1. Fenomenologiskt.
2. Aktörens handlingar.
3. Verstehen.
4. Aktörsschema.
5. Begreppsgenerering, språkutveckling.
6. Aktörsbaserad systembeskrivning (ABS_b).

Fig. 2. Metodernas/tänkesättens inplacering i P1.

Den största fördelen med modellen är att den ger möjlighet till en simultan tolkning av delarna 1–3 och helheten 4–6. Detta kommer att utförligare beskrivas under punkt 4, där vi skisserar det aktörsbaserade systemangreppssättet (ABS_a).

3.1. *Den fenomenologiska utgångspunkten.*

Det fenomenologiska tänkesättet har sitt ursprung i den tyske 1900-tals filosofen Husserl men fick sin relevans för samhällsvetenskapen först genom Schutz' (1962) arbeten.

Fenomenologin syftar ej till att förklara fenomenen genom att sätta in dem i orsaksammanhang, utan försöker i stället lära oss att se ej enbart det yttre av tingen utan även det inre; jagets funktioner. Härigenom förespråkas en förutsättningslöshet vid beskrivning av fenomenen. Det gäller således att frigöra sig från på förhand uppgjorda teorier, dogmer, doktriner, etc. eller som fenomenologerna uttrycker det: »man muss zu den Sachen selbst verstossen». Fenomenologin syftar således till att söka fenomenets väsen i det omedelbart givna. Det »givna» står här ej för det sinnligt givna, utan för vårt medvetande över huvud, dvs. medvetandets intuition är ej sinnlig.

Den värld mot vilket det intentionala medvetandet är riktat benämner Husserl »Lebenswelt». Denna intersubjektiva livsvärld är den vi alla tillhör genom vår common sense-kunskap. Intersubjektiviteten innefattar aspekter av vårt ömsesidiga beroendeförhållande som individer i denna sociala verklighet. Den bygger på vårt sociala medvetande och hur vi tillsammans med andra upplever omvärlden, en gemensam värld. Denna common sense-värld har en taken for granted-karaktär och finns där alltid för oss.

Fenomenologin är den »metod» som direkt syftar till att förklara denna sociala verklighet genom förordandet av en reflektionsattityd, vilket innebär att man ej lämnar common sense-världen helt utan så att säga transcenderar den. Detta innebär att man skiljer på dels en empirisk intuition, dels en essensintuition. Av detta följer att intresset riktas både mot det empiriskt faktuelle och det intentionala, vilket möjliggör en bättre förståelse för både situationen vari en handling uppstår och aktörens medvetande och motiv.

4. Aktörsbaserat systemangreppssätt

Utifrån tidigare nämnda tankar kan vi nu skissera hur vi tänkt att man kan bygga upp en ny form av systembeskrivning, vilken skall vara ett resultat av en metodologisk process vari ett antal metoder och tänkesätt blir simultant och symbiotiskt relaterade till varandra. Den tekniska beskrivningen för detta återfinns längre fram då vi finner det vara av vikt att först förklara hur man genererar begrepp utifrån aktörernas subjektiva innebördsstrukturer; härav namnet aktörsbaserat. Härvid behövs ett hjälpmedel för att på ett meningsfullt sätt kunna greppa om dessa aktörers subjektiva föreställningar. En sammanställning av de ingående aktörernas föreställningar i någon form av aktörsschema torde ge nya möjligheter till förståelse av hur sociala system fungerar. – Sociala system har som bekant ej något handlingsmönster i sig själva utan detta är uppbyggt på basis av de ingående aktörernas föreställningar och handlande.

Aktörsschemat är således tänkt att tjäna som hjälpmedel för forskaren att på ett hanterbart sätt erhålla en sammanställning av de i undersökningssituationen ingående typiska aktörernas subjektiva föreställningar, dvs någon form av beskrivningsinstrument där subjektiviteten i datan bibehålles. Väsentligt är att några generaliseringar ej får göras utan aktörsschemat skall karakteriseras av samma höga grad av subjektivitet beträffande de ingående aktörernas föreställningar som föreligger under hela forskningsprocessen. Det är således ett krav på utformningen av aktörsschemat att man när som helst skall kunna gå tillbaks till detta för att erhålla uppfattning om de olika aktörernas föreställningar. Beskrivningar i aktörsscheman får emellertid ej ses som någon slutlig redovisningsform för insmalad data utan endast som ett hjälpmedel för att ur en eller annan aspekt kunna systematisera relevant data.

För varje undersökningssituation uppgöres ett flertal aktörsscheman, beroende på undersökningsobjektets komplexitet, och därefter möjliggöres ett kombinationsförfarande med färdiga aktörsscheman. Denna kombination av aktörsscheman, innehållande konstruktioner av Verstehen-karakter, ger således möjligheter att se nya aspekter av det beskrivna fenomenet utan att abstrahera de subjektiva innebördsstrukturerna. Dessa nya konstruktioner benämnes sammansatt Verstehen eftersom de bygger på de tidigare upplevelserna genom Verstehen-metoden. Det är således frågan

om en grund för generering av nya begrepp, vilka på ett fullständigare sätt konnoterar de aspekter av det studerade fenomenet forskaren är intresserad av att föra vidare till en aktörsbaserad systembeskrivning (ABS_b). Denna systembeskrivning benämnes aktörsbaserad av den anledningen att den bygger på aktörernas subjektiva föreställningar, dvs den betraktar aktörerna som medvetna handlande individer till skillnad från det reifierade betraktelsesätt som de rent systemteoretiska beskrivningarna leder till.

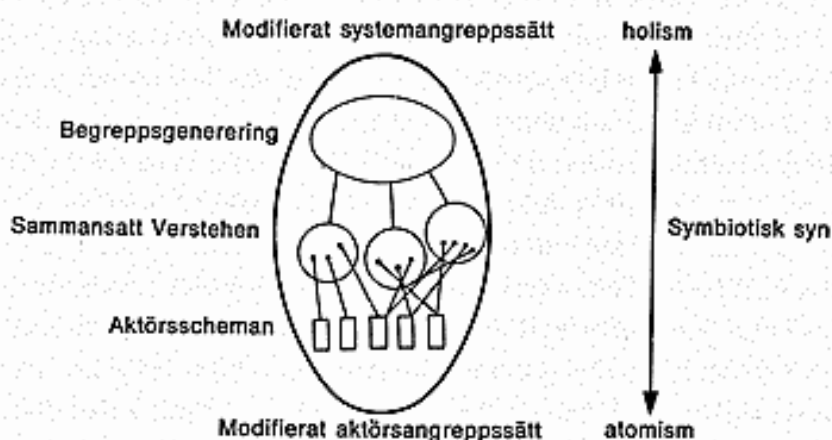
ABS_b utgör således slutmål vid analys av sociala system enligt den forskningsprocess som följer de tänkesätt och de metodologiska sekvenser, vilka har angivits i den processinriktade initialfasmodellen. För att nå fram till den slutliga aktörsbaserade systembeskrivningen följes således ett tillvägagångssätt, vilket med hänsyn till processens karaktär, kan benämnas aktörsbaserat systemangreppssätt (ABS_a). På samma sätt som system- respektive aktörsangreppssättet anger tillvägagångssätt för erhållande av system- respektive aktörsbeskrivningar.

ABS_a förenar det holistiska perspektivet med ett atomistiskt där system- respektive aktörsangreppssättet utgör den yttre ram inom vilken vi tillvaratagit de båda angreppssättens relativa fördelar. Det holistiska perspektivet representeras således av en modifierad form av systemangreppssätt, dvs systemdatan blir aktörsbaserad för att undvika reifikation, medan å andra sidan det atomistiska perspektivet företrädes av ett starkt fenomenologiskt inspirerat aktörsangreppssätt. Den s.k. mikronivån betraktas således med ett fenomenologiskt synsätt medan helheten studeras utifrån den modifierade systemteorin. Dessa två synsätt *förenas* i det aktörsbaserade systemangreppssättet analogt med gestaltteorins sätt att betrakta helhetens delar med en simultan syn på dessa tillsammans i helheten av det studerade systemet. Vid denna simultana syn kan forskaren i vissa moment intuitivt symbiotiskt förena de atomistiska och holistiska aspekterna.

Nedan illustreras ABS_a vid denna symbiotiska förening där aktörsscheman, sammansatt Verstehen och begreppsgenerering är viktiga moment.

Denna förening uppstår i det moment då forskaren symbiotiskt relaterar de båda aspekterna, dvs vid uppnående av sammansatt Verstehen och begreppsgenerering från de uppgjorda aktörsscheman. Alldeles före och efter denna symbiotiska förening har forskaren en simultan syn, dvs han har en simultan syn på helheten då han agerar på den atomistiska nivån och motsvarande syn från den holistiska. ABS_a är således, och det bör betonas, en cyklisk process där forskaren alternerar i de metodologiska

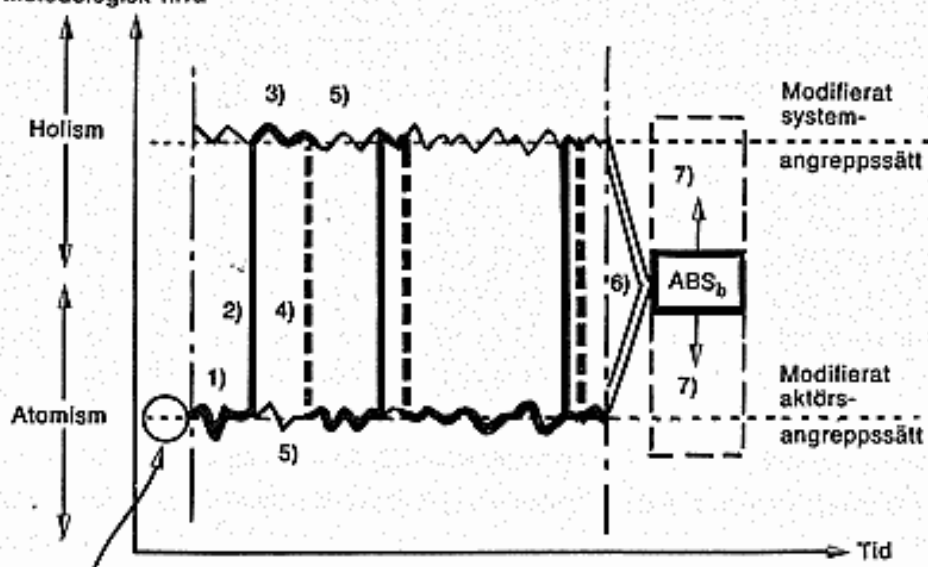
Fig. 3. Symbiotisk förening.

nivåerna mellan fenomenologiskt agerande och systemagerande och resultatet av hela processen blir en ABS_b .

Tillvägagångssättet kan illustreras i diagramform enligt nedan med betoning på att forskningsprocessen naturligtvis är undersökningsspecifik och därför ej kan återges med fullständig generalitet.

Metodologisk nivå

Forskarens tidigare engagemang i undersökningssituationen kännetecknas av en överlägsen systemkännedom varför en intuitiv helhetssyn kan anläggas simultant vid denna lägre nivå.

Fig. 4. Aktörsbaserat systemangreppssätt (ABS_a).

Siffrorna i figuren hänför sig till vissa speciella moment som förklaras nedan.

1. Fenomenologiskt agerande med en simultan syn på helheten; början till aktörsscheman.
2. Fortsättning på aktörsscheman, sammansatt Versteheren och begreppsgenerering samt en intuitiv symbios mellan de båda nivåerna.
3. Beskrivning och analys på systemnivå utifrån aktörsbaserad data med en simultan syn på delarna.
4. Återgång till fenomenologiskt agerande med en simultan syn på helheten.
5. Beskrivningsprocessen fortsätter på aktörs- respektive systemnivå.
6. Forskningsprocessens avslutande med en aktörsbaserad systembeskrivning.
7. ABS_b kan med hänsyn till forskningssyftet förläggas på önskad metodologisk nivå.

För att ytterligare kunna åskådliggöra några detaljer har ett periodavsnitt, omfattande den del som hänför sig till siffrorna 1), 2) och 3) i figuren ovan, förstorats separat och illustrerats nedan.

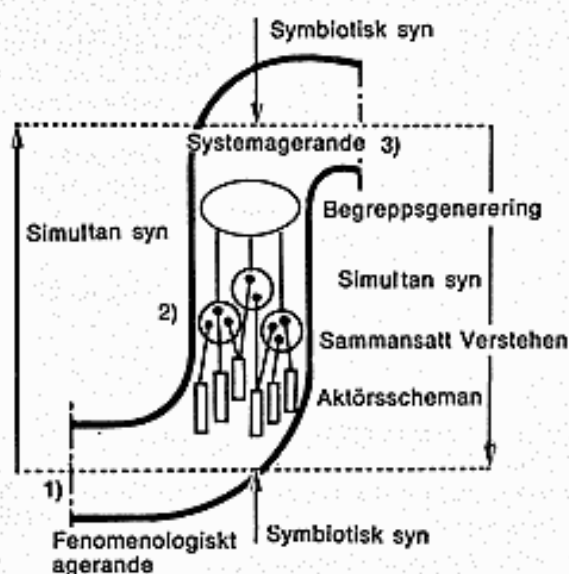

Fig. 5. Periodavsnitt ur ABS_a.

Den simultana synen hänför sig antingen till fenomenologiskt agerande (1) då helheten samtidigt betraktas eller till systemagerande (3) då delarna samtidigt betraktas. Symbiotisk syn däremot hänför sig endast till det intuitiva moment då forskaren symbiotiskt förenar de båda synsätten (2) så att ett fullständigt utnyttjande av dessas relativa fördelar möjliggöres.

5. Kommentarer

De här framlagda metodologiska synpunkterna är i linje med en tradition som är relativt ny för den företagsekonomiska forskningen i Skandinavien. Vår inspiration har delvis hämtats ur arbeten utförda vid Goldsmiths' College, University of London och då speciellt tanken på fenomenologins relevans för en omorientering av de nuvarande synsätten. Härvid har »The Action Frame of Reference» (Silverman, 1970) varit vägledande för vårt utvecklingsarbete i det att vi dock har anfört en ytterligare betoning av de fenomenologiska aspekterna. Vi har emellertid ansett det vara en nödvändighet att vidareutveckla synsättet till ett aktörsbaserat systemangreppssätt (ABS_a), för att även kunna beakta organisationers helhetsegenskaper. Dessutom har vi fört in synsättet i ett större sammanhang genom att relatera det till en modell över forskningsprocessen (PI).

Referenser:

1. Cooley, Ch. H.: *Human Nature and the Social Order*. Schocken, New York, 1964.
2. Denzin, N.: *The Research Act*. Aldine, Chicago, 1970.
3. Husserl, E.: *Ideas*. Allen & Unwin, London, 1969.
4. Mills, C. W.: *Den sociologiska visionen*. Prisma, Stockholm, 1971.
5. Schutz, A.: *Collected Papers*, vols 1-3. Martinus Nijhoff, Haag, 1962, -64, -66.
6. Silverman, D.: *The Theory of Organisations*. Heineman, London, 1970.
7. Skjervheim, H.: *Deltagare och åskådare*. Prismafföreningen Verdandi, Uppsala, 1971.

Den simultana synen hänför sig antingen till fenomenologiskt agerande (1) då helheten samtidigt betraktas eller till systemagerande (3) då delarna samtidigt betraktas. Symbiotisk syn däremot hänför sig endast till det intuitiva moment då forskaren symbiotiskt förenar de båda synsätten (2) så att ett fullständigt utnyttjande av dessas relativa fördelar möjliggöres.

5. Kommentarer

De här framlagda metodologiska synpunkterna är i linje med en tradition som är relativt ny för den företagsekonomiska forskningen i Skandinavien. Vår inspiration har delvis hämtats ur arbeten utförda vid Goldsmiths' College, University of London och då speciellt tanken på fenomenologins relevans för en omorientering av de nuvarande synsätten. Härvid har »The Action Frame of Reference» (Silverman, 1970) varit vägledande för vårt utvecklingsarbete i det att vi dock har anfört en ytterligare betoning av de fenomenologiska aspekterna. Vi har emellertid ansett det vara en nödvändighet att vidareutveckla synsättet till ett aktörsbaserat systemangreppssätt (ABS_a), för att även kunna beakta organisationers helhetsegenskaper. Dessutom har vi fört in synsättet i ett större sammanhang genom att relatera det till en modell över forskningsprocessen (PI).

Referenser:

1. Cooley, Ch. H.: *Human Nature and the Social Order*. Schocken, New York, 1964.
2. Denzin, N.: *The Research Act*. Aldine, Chicago, 1970.
3. Husserl, E.: *Ideas*. Allen & Unwin, London, 1969.
4. Mills, C. W.: *Den sociologiska visionen*. Prisma, Stockholm, 1971.
5. Schutz, A.: *Collected Papers*, vols 1-3. Martinus Nijhoff, Haag, 1962, -64, -66.
6. Silverman, D.: *The Theory of Organisations*. Heineman, London, 1970.
7. Skjervheim, H.: *Deltagare och åskådare*. Prismafföreningen Verdandi, Uppsala, 1971.